

Audun Fladmoe og Bernard Enjolras

Frivillighetens mobilisering i møte med
økte ankomster av flyktninger i 2015 og
2022

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Bergen/Oslo 2022

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2022
Notat 2022

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
Co/Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.sivilsamfunn.no

ISBN (digital): 978-82-7763-759-4
ISSN (digital): 1891-2176

Notatet er finansiert av Kulturdepartementet gjennom prosjektet «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom NORCE Samfunn og Institutt for samfunnsforskning.

Innhold

Innledning	4
Data og definisjoner	5
Omfang og bidrag	7
Kjennetegn ved dem som bidro	9
Rekruttering	13
Betydningen av tidligere erfaring som frivillig	15
Hva kjennetegner «nye» og «gamle» frivillige?	18
Organisering av bidragene	21
Informasjonskanaler	27
Oppsummering og konklusjon	31
Litteratur	33

Innledning

I 2015 kom det flere enn 1,3 millioner asylsøkere og flyktninger til Europa. Situasjonen ble omtalt som en internasjonal flyktningkrise. Også Norge ble sterkt berørt. Drøyt 31 000 flyktninger søkte om beskyttelse her i landet, noe som var en tredobling fra året før. Situasjonen i Norge ble opplevd som akutt fordi svært mange av disse flyktningene kom i løpet av noen intense høstmånedene.¹ Det ble raskt klart at det offentlige mottaksapparatet ikke strakk til, og at det var et stort behov for bidrag fra sivilsamfunnet.

I forkant av de intense høstmånedene i 2015 hadde det vært et halvår med få asylankomster til Norge, men på sensommeren skjøt antallet ankomster i været. I månedsskiftet august/september ble flyktningssituasjonen for alvor et tema i norsk offentlighet, både i tradisjonelle og i sosiale medier. De mange ankomstene gjorde at Politiets utlendingsenhet (PU) raskt ble overbelastet. Det dannet seg derfor lange køer ved registreringskontoret for asylsøkere på Tøyen i Oslo. Et presset mottakssystem og manglende kapasitet førte til et akutt behov for frivillige bidrag. Et stort sivilt engasjement spredte seg raskt, og samtidig ble det opprettet asylmottak over hele landet.

24. februar 2022 startet Russlands omfattende invasjon av Ukraina. I løpet av de fire første dagene etter den russiske invasjonen flyktet rundt 500 000 mennesker fra Ukraina. Omtrent halvparten av disse flyktet til Polen, ifølge FN. I begynnelsen av mars 2022 var det registrert ca. 1,8 millioner ukrainske flyktninger, og på dette tidspunktet forventet man at 60 000 ville komme til Norge. I november 2022 var det mer enn 30 000 ukrainske flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse som var bosatt eller i ferd til å bli bosatt i ulike kommuner i Norge, ifølge IMDi.

¹ I 2015 utgjorde søkere fra Syria den største gruppen, med over 10 500 søknader, etterfulgt av afghanere (7 000), irakere (3 000) og eritreere (2 900) (udi.no).

Flyktningssituasjonen i 2015 og i 2022 er begge kjennetegnet av at det var en rask økning i ankomster av flyktninger til Norge over en kort periode, og at det offentlige mottaksapparatet ble satt på prøve. I begge tilfellene har frivilligheten mobilisert og bidratt til å løse den akutte situasjonen i samspill med det offentlige apparatet. Bidragene har skjedd i regi av både etablerte aktører, slik som Røde Kors, Norsk Folkehjelp og Redd Barna, og privatpersoner og nyopprettede frivillige initiativ.

I forbindelse med flyktningssituasjonen i 2015 gjennomførte Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor spørreundersøkelser om frivillig engasjement før og etter de mest omfattende ankomstene (Fladmoe, 2018; Fladmoe et al., 2016). De mest sentrale spørsmålene fra disse undersøkelsene ble gjentatt i en ny spørreundersøkelse våren 2022. Den nye undersøkelsen rettet seg mot frivillig engasjement i forbindelse med økte ankomster av ukrainske flyktninger.

I dette notatet sammenligner vi nordmenns bidrag høsten 2015 og våren 2022. Hvem bidro, og hvordan ble folk rekruttert? Hva bidro de med, og i regi av hvem? Førte flyktningssituasjonene til en bredere frivillig mobilisering enn vanlig?²

Data og definisjoner

Analysene våre er basert på befolkningsrepresentative spørreundersøkelser gjennomført i oktober 2014 og i mars 2016 (Norsk medborgerpanel) samt i april 2022 (Kantar). Undersøkelsene fra 2014 og 2016 er basert på et panel som svarte på spørsmål om frivillig engasjement. Det var de samme personene som deltok i panelet begge årene. Undersøkelsen fra 2022 er basert på en selvstendig spørreundersøkelse gjennomført noen uker etter krigsutbruddet i Ukraina. For å måle bidrag under flyktningssituasjonen, ble respondentene stilt følgende spørsmål, med likelydende svaralternativ:

- Norsk medborgerpanel, våren 2016: «I løpet av det siste året har det kommet mange flyktninger og asylsøkere til Norge. Har du i løpet av de siste 12 månedene bidratt med noe av det følgende i forbindelse med flyktningssituasjonen?»
- Kantar, våren 2022: «I løpet av de siste 4 ukene har det kommet mange flyktninger og asylsøkere til Norge. Har du i løpet av de siste ukene bidratt med noe av det følgende i forbindelse med flyktningssituasjonen?»

Respondentene fikk følgende svaralternativer:

² Takk til Daniel Arnesen for nyttige kommentarer underveis i arbeidet.

- (a) Donasjoner (gitt penger, klær/utstyr/mat)
- (b) Fysisk innsats (aktiviteter, utdeling, leksehjelper, opplæring, huset flyktninger etc.)
- (c) Administrativ innsats (arrangement, info, web)
- (d) Annen innsats

Deretter fikk respondentene et oppfølgingsspørsmål om hva bidragene mer konkret dreide seg om. Spørsmålet hadde en rekke detaljerte svaralternativer, som omfattet både donasjoner og ulike former for aktiviteter.³

Selv om undersøkelsen i 2016 og i 2022 fanger opp like bidrag gjennom svaralternativene, er det viktig å understreke at undersøkelsene er ulike. For det første ble undersøkelsen fra mars 2016 gjennomført flere måneder etter de store ankomstene av flyktninger. Det ble derfor spurt om bidrag «de siste 12 månedene i forbindelse med flyktningsituasjonen». Undersøkelsen fra april 2022 ble på sin side gjennomført bare uker etter at ankomstene av flyktninger hadde begynt å øke. Det ble derfor spurt om bidrag «i løpet av de siste ukene». Omfanget av bidrag er heller ikke sammenlignbart ettersom undersøkelsen fra 2016 studerte bidrag gjennom et halvt år, mens undersøkelsen fra 2022 studerte bidrag gjennom noen uker. Siden det først og fremst var høsten 2015 det kom ekstraordinært mange flyktninger til Norge (den såkalte «flyktningkrisen»), omtaler vi i analysen for enkelthets skyld resultater fra den første undersøkelsen som bidrag overfor flyktninger i 2015.

For det andre er tidligere frivillig innsats (før flyktningsituasjonene) målt ulikt i de to undersøkelsene. Undersøkelsen fra 2016 ble gjennomført gjennom Medborgerpanelet, der de samme personene i panelet halvannet år tidligere (oktober 2014) hadde svart på spørsmål om frivillig arbeid for frivillige organisasjoner. Ved å spørre de samme personene på to ulike tidspunkt kunne vi finne ut om flyktningsituasjonen bidro til å mobilisere «nye» frivillige, eller om de fleste som bidro under flyktningsituasjonen, hadde tidligere erfaring som organisasjonsfrivillige i 2014. I undersøkelsen fra april 2022 hadde vi ikke tilsvarende historisk informasjon om respondentenes frivillige engasjement, men vi spurte om de hadde utført frivillig arbeid for frivillige organisasjoner i 2021. Disse ulikhetene med hensyn til undersøkelsesdesign kan påvirke svarmønstrene og er viktig å ha i mente når man tolker forskjeller mellom 2015 og 2022.

³ Svarlisten bestod av følgende alternativer: gitt penger, gitt klær/utstyr/mat, organisering og aktiviteter, informasjonsarbeid, arrangert sammenkomster, norskopplæring / annen undervisning, delt ut klær/utstyr/mat direkte, vært besøksvenn / sosial kontakt, huset flyktninger i hjemmet, vært leksehjelper, administrert/koordinert frivillige, redigering/moderering av nettsider, annet.

Omfang og bidrag

Vi begynner med å se på omfanget av bidrag i både 2015 og 2022 og hva bidragene bestod i. Tabell 1 viser en detaljert liste over hvilke bidrag nordmenn ga til flyktninger og asylsøkere i 2015 og 2022, både som andel av befolkningen som helhet og som andel av dem som bidro. Tabellen viser også de to samlekategoriene «donasjoner» og «frivillig innsats». Disse kategoriene har vi beregnet ved hjelp av spørsmålet som ble beskrevet innledningsvis i notatet (om respondentene hadde bidratt med donasjoner, fysisk innsats, administrativ innsats eller annet) og ved hjelp av det mer detaljerte spørsmålet om hva bidragene var. «Donasjoner» viser dermed til summen av dem som svarte at de bidro med donasjoner i det første spørsmålet, og/eller som i oppfølgingsspørsmålet svarte at de hadde gitt penger, klær, utstyr eller mat. «Frivillig innsats» viser til summen av dem som svarte at de hadde bidratt med fysisk, administrativ eller annen innsats i det første spørsmålet, og/eller som i oppfølgingsspørsmålet svarte at de hadde bidratt med noe utover gaver. Det var mulig å gi flere svar på begge spørsmålene, noe som innebærer at en del av respondentene er inkludert i flere kategorier.

Tabell 1. Bidrag til flyktninger og asylsøkere i 2015 og 2022. Andel av befolkningen og av dem som bidro. Prosent.

	Andel av befolkningen		Andel av dem som bidro	
	2015	2022	2015	2022
Gitt penger	22,4	26,2	65,8	71,0
Gitt klær/utstyr/mat	16,8	13,0	49,1	34,0
Organisering og aktiviteter	1,5	0,7	4,2	1,8
Informasjonsarbeid	1,4	1,3	4,2	3,6
Arrangert sammenkomster	1,2	1,0	3,6	2,3
Norskopplæring / annen undervisning	1,0	0,8	2,9	2,1
Delt ut klær/utstyr/mat direkte	1,0	1,3	2,9	3,2
Vært besøksvenn / sosial kontakt	0,9	1,0	2,6	2,7
Huset flyktninger i hjemmet	0,8	0,5	2,2	1,5
Vært leksehjelper	0,7	1,3	2,1	3,4
Administrert/koordinert frivillige	0,5	0,5	1,5	1,3
Redigering/moderering av nettsider	0,2	0,3	0,7	0,7
Annet	1,1	2,3	3,1	2,3
<i>Bidrag totalt</i>	<i>34,1</i>	<i>36,0</i>	-	-
- Donasjoner	31,3	28,6	91,7	79,6
- Frivillig innsats	7,6	7,3	22,3	20,4
<i>Ingen bidrag</i>	<i>65,9</i>	<i>64,0</i>	-	-
n	1190	2048	460	739

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016 og Kantar 2022.

NOTE: Spørsmålsformulering i 2016: «I løpet av det siste året har det kommet mange flyktninger og asylsøkere til Norge. Har du i løpet av de siste 12 månedene bidratt med noe av det følgende i forbindelse med flyktnings situasjonen?» Spørsmålsformulering i 2022: «I løpet av de siste 4 ukene har det kommet mange flyktninger og asylsøkere til Norge. Har du i løpet av de siste ukene bidratt med noe av det følgende i forbindelse med flyktnings situasjonen?» Spørsmålsformulering i både 2016 og 2022: «Hva slags innsats dreide dette seg om? (flere svar mulig)». Tallene er vektet.

Tabell 1 viser mange sammenfallende resultater. Både i 2015 og i 2022 svarte om lag én av tre at de hadde gitt minst én form for bidrag i forbindelse med flyktnings situasjonen. Det var litt flere i 2015 enn i 2022 som svarte at de hadde bidratt med donasjoner (31,3 vs. 28,6 prosent), mens like mange (henholdsvis 7,6 og 7,3 prosent) svarte at de hadde bidratt med frivillig innsats. Det var imidlertid litt mindre overlapp i enkeltpersoners bidrag i 2022 enn i 2015, det vil si at det var færre som svarte at de hadde bidratt med både donasjoner og frivillig innsats. Dermed var det totalt sett var litt flere i 2022 enn i 2015 (36 vs. 34 prosent) som svarte at de hadde bidratt på minst én måte. To av tre bidro ikke med noe. Gitt at de vektete tallene er representative for den aktuelle befolkningsgruppen, var det nesten halvannen million personer mellom 18 og 95 år som

bidro på en eller annen måte i de to periodene vi studerer (jf. befolkningstall fra SSB).

Det er imidlertid viktig å understreke at tallene fra 2015 ble samlet inn et halvt år etter at flyktningkrisen startet (i mars 2016), mens tallene fra 2022 ble samlet inn bare noen uker etter Russlands invasjon av Ukraina. Det er derfor nærliggende å anta at omfanget av bidrag overfor flyktninger fra Ukraina i 2022 reelt sett var større enn det undersøkelsen viser, og at den frivillige mobiliseringen overfor flyktninger dermed var større i 2022 enn i 2015 totalt sett.

Det var altså vanligst å ha bidratt med donasjoner både i 2015 og i 2022. Den vanligste donasjonen var penger, spesielt i 2022. I 2015 var det 22 prosent som ga penger, mens det var 26 prosent i 2022. Motsatt var det flere som (i tillegg) ga klær, utstyr eller mat i 2015 (17 prosent) enn det var i 2022 (13 prosent). Både i 2015 og i 2022 svarte til sammen 7–8 prosent av respondentene at de hadde bidratt med ulike former for fysisk eller administrativ innsats («frivillig innsats»). Denne innsatsen inkluderer blant annet organisering og aktiviteter, informasjonsarbeid, arrangering av sammenkomster, norskopplæring og annen undervisning.

Undersøkelsen viser også at de aller fleste som bidro i forbindelse med flyktningssituasjonene, bidro i Norge (95 prosent). I 2015 svarte 7 prosent at de (også) bidro i utlandet, mens det var 5 prosent som svarte dette i 2022.

Kjennetegn ved dem som bidro

Hvordan er de ulike bidragene fordelt mellom ulike grupper i befolkningen? Tidligere studier har vist at frivillig innsats er nært koblet til sosiale ressurser. De som engasjerer seg i frivillig arbeid, har i snitt høyere utdanning, høyere inntekt og større nettverk enn dem som ikke gjør det (Eimhjellen & Fladmoe, 2020; Fladmoe et al., 2018).⁴ Tabell 2 viser andelen i befolkningen som svarte at de bidro med donasjoner i form av henholdsvis penger, klær, mat eller utstyr, frivillig innsats og bidrag totalt i 2015 og i 2022, fordelt på en rekke bakgrunnskjennetegn: kjønn, alder, utdanning, geografi (inndeling fra 2015) og partipreferanse ved tidspunktet for undersøkelsen («hvis stortingsvalg i morgen»).

⁴ Den typiske frivillige er en gift mann mellom 35 og 49 år som har barn i husholdet, høy utdanning og høy husholdsinntekt (Folkestad et al., 2015). Men trekker man fra idretten, er den frivillige innsatsen mer jevnt fordelt alders- og kjønnsmessig.

Tabell 2. Type bidrag i 2015 og i 2022. Bakgrunnskjennetegn. Prosent av befolkningen i hver kategori.

	Gitt penger		Gitt klær, mat eller utstyr		Frivillig innsats		Bidrag totalt	
	2015	2022	2015	2022	2015	2022	2015	2022
Mann (n = 618/1025)	21,1	24,6	13,8	9,0	7,5	6,8	32,5	31,9
Kvinne (n = 572/1023)	23,8	27,8	19,9	17,0	7,7	7,8	35,8	40,0
<i>F-test</i>	0,269	0,093	0,005**	0,000**	0,899	0,368	0,230	0,001***
18–35 år (n = 221/435)	22,9	20,3	18,4	14,7	8,9	12,7	35,3	34,5
36–45 år (n = 187/449)	22,8	22,5	18,8	14,6	10,3	5,8	37,0	32,7
46–55 år (n = 238/400)	19,5	27,1	17,8	16,9	9,4	5,2	33,5	36,8
56–65 år (n = 262/326)	22,0	25,9	13,9	9,0	5,2	3,5	31,3	31,2
66+ år (n = 282/438)	25,2	35,7	14,7	9,3	4,2	6,4	33,8	42,7
<i>F-test</i>	0,695	0,000***	0,510	0,002**	0,058	0,000***	0,793	0,006**
Høyeste utdanning:								
Grunnskole (n = 118/162)	13,6	24,4	14,1	14,3	5,9	10,4	26,5	35,9
Vgs/fagskole (n = 348/1163)	20,9	21,7	15,7	14,2	5,4	5,8	30,9	31,8
Høgskole/universitet (n = 684/723)	30,6	33,9	20,8	10,6	12,4	9,1	44,1	42,6
<i>F-test</i>	0,000***	0,000***	0,066	0,072	0,000***	0,008**	0,000***	0,000***
Bosted:								
Oslo og omegn (n = 349/521)	25,3	26,4	20,8	12,1	9,3	8,5	39,3	36,0
Østlandet ellers (n = 285/527)	19,9	24,5	16,2	12,0	7,3	6,3	31,6	33,6
Sør-/Vestlandet (n = 364 / 640)	23,4	28,3	15,0	15,4	6,4	7,1	32,8	38,2
Trøndelag/Nord-Norge (n = 192/360)	19,9	24,7	14,5	11,3	7,6	7,6	31,9	35,3
<i>F-test</i>	0,317	0,455	0,146	0,181	0,547	0,580	0,142	0,439
Hvis stortingsvalg i morgen:								
Ap/SV/Rødt (n = 444/655)	28,2	32,2	21,0	14,3	7,1	7,0	40,9	40,6
Sp/V/KrF/MDG (n = 239/273)	26,2	28,1	20,3	11,5	12,7	12,5	43,3	41,7
H/FrP (n = 432/608)	16,5	22,6	12,4	10,9	6,4	6,9	26,1	31,9
Annet / ikke stemt (n = 75/512)	11,8	21,3	6,4	14,4	2,4	5,2	13,5	31,1
<i>F-test</i>	0,000***	0,000***	0,000***	0,180	0,005**	0,002**	0,000***	0,000***

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016 og Kantar 2022. Sig.nivå: *≤0,05 **≤0,01 ***≤0,001

NOTE: Spørsmålsformulering i 2016: «I løpet av det siste året har det kommet mange flyktninger og asylsøkere til Norge. Har du i løpet av de siste 12 månedene bidratt med noe av det følgende i forbindelse med flyktningssituasjonen?» Spørsmålsformulering i 2022: «I løpet av de siste 4 ukene har det kommet mange flyktninger og asylsøkere til Norge. Har du i løpet av de siste ukene bidratt med noe av det følgende i forbindelse med flyktningssituasjonen?» Spørsmålsformulering i både 2016 og 2022: «Hva slags innsats dreide dette seg om?». «Frivillig innsats» inkluderer to konkrete aktiviteter som vist i tabell 1. Tallene er

Tabellen viser at kvinner totalt sett bidro i noe større grad enn menn både i 2015 og i 2022, men kjønnsforskjellen er bare statistisk signifikant når det gjelder donasjoner av klær, mat og utstyr. Det var også en tendens til at kvinner bidro litt mer enn menn med pengedonasjoner og fysisk eller administrativ innsats («frivillig innsats») begge årene, og særlig i 2022, men disse kjønnsforskjellene er ikke statistisk signifikante. I sum var det likevel flere kvinner enn menn som bidro («Bidrag totalt»), og kjønnsforskjellene var større i 2022 enn i 2015.

Når det gjelder alder, var det totalt sett ingen signifikante variasjoner i 2015. I 2022 var det flere eldre enn yngre som bidro, noe som skyldes at langt flere eldre (34 prosent) enn yngre (18 prosent) bidro med pengedonasjoner. Ser vi nærmere på frivillig innsats i 2022, var det derimot flere yngre (14 prosent) enn eldre (5–6 prosent) som bidro.

Høyt utdannede bidro samlet sett i større grad enn lavt utdannede både i 2015 og i 2022, spesielt med pengedonasjoner og frivillig innsats. Forskjellen er mindre når vi ser på donasjoner av utstyr, mat og klær, og i 2022 var det den høyest utdannede gruppen som i minst grad bidro med denne type donasjoner.

Hvis vi sammenligner bidragene i 2015 og 2022 med frivillig innsats for organisasjoner mer generelt, ser vi at ulikhetene knyttet til utdanningsnivå er sammenfallende. Når det gjelder kjønn og alder, ser bildet annerledes ut. Tradisjonelt har flere menn enn kvinner deltatt i organisasjonsfrivillighet, men dette gjaldt ikke i de to flyktningssituasjonene. En mulig forklaring på dette er at de totale frivillighetstallene maskerer viktige organisasjonsforskjeller. Kvinner deltar frivillig i litt større grad enn menn på områdene velferd og tro og livssyn. Denne typen frivillighet har trolig en tettere kobling til engasjement overfor flyktninger og asylsøkere enn andre typer frivillighet. Når det gjelder alder, er det gjerne mellomgruppene (35–50 år) som deltar mest i frivillig arbeid. Det var derimot unge voksne (under 30 år) som bidro mest med frivillig innsats både i 2015 og i 2022, og det var de eldste som bidro mest med pengedonasjoner i 2022.

Når det gjelder geografi, så vi i 2015 et mønster der det totale nivået på bidrag var høyest i områder hvor mange flyktninger og asylsøkere hadde ankommet (Oslo og omegn). De geografiske variasjonene var mindre i 2022.

Til sist viser tabellen variasjoner i bidrag knyttet til partipolitisk preferanse. Siden stemmetallet for enkelte av partiene er begrenset i utvalget, har vi for enkelhets skyld slått sammen partiene i tre grupper (venstre, sentrum, høyre). En fjerde gruppe omfatter dem som oppga andre partier, eller som ikke hadde stemt. Et hovedtrekk både i 2015 og i 2022 er at personer som ville stemt på et parti til venstre eller i sentrum, i større grad bidro overfor flyktninger enn personer som ville stemt på et parti til høyre. Personer på venstresiden har i størst grad gitt donasjoner (penger, mat, klær eller utstyr), mens personer i sentrum i størst grad har bidratt med frivillig innsats. De politiske forskjellene var imidlertid mindre i 2022 enn i 2015, først og fremst fordi flere høyresidevelgere ga penger i 2022 enn i 2015. En tolkning av dette er at de frivillige bidragene i

2015 mobiliserte langs politiske skillelinjer i større grad enn det de frivillige bidragene i 2022 gjorde. Mens bidragene i 2015 kan ha gjenspeilt ulike syn på flyktningpolitikk, var mobiliseringen i møte med flyktninger fra Ukraina i mindre grad partipolitisk polarisert og i større grad knyttet til solidaritet med folk fra et europeisk land.

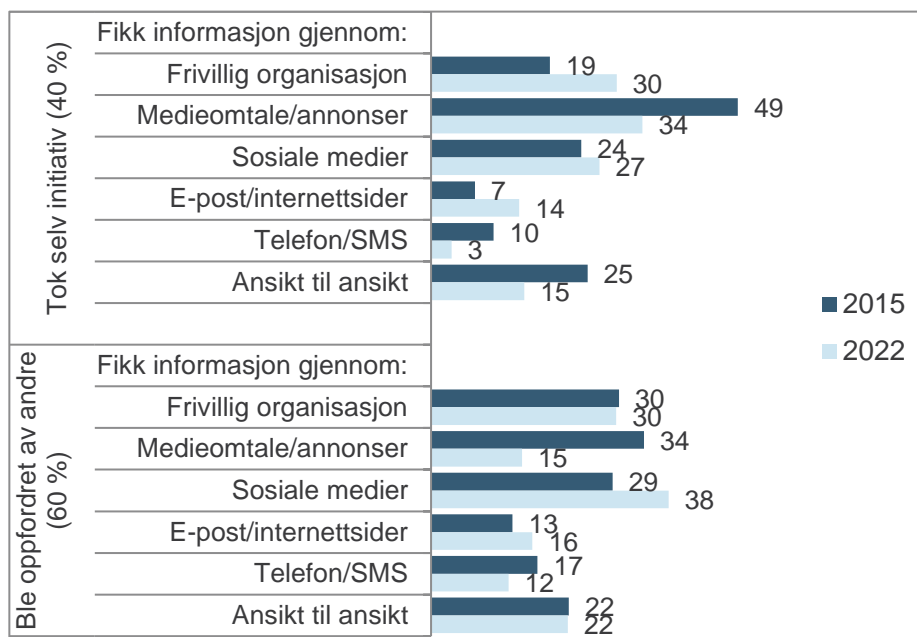
Rekruttering

Hvordan kom de frivillige bidragene i stand, og hvor fikk folk informasjon om muligheten til å bidra? Mobiliserte den økte tilstrømningen av flyktninger og asylsøkere nye frivillige, eller var det først og fremst personer med tidligere erfaring fra organisasjonsfrivillighet som bidro? I denne delen ser vi først på rekrutteringsveier til bidrag. Deretter ser vi på sammenhengen mellom bidrag i flyktningssituasjonene og tidligere erfaring med organisasjonsfrivillighet.

Forskning på rekruttering til frivillig arbeid understreker at sosiale nettverk er en viktig vei inn i frivilligheten. For eksempel viste en studie basert på data fra 2014 at et flertall av de frivillige innsatsene kom i stand etter at bidragsyterne hadde blitt oppfordret av andre eller blitt fortalt av venner eller bekjente om muligheten til å bidra (Wollebæk et al., 2015, s. 26).

Figur 1 viser andelen som svarte at deres bidrag i flyktningssituasjonen kom i stand henholdsvis på eget initiativ eller på oppfordring fra andre i 2015 og i 2022. Figuren viser også hvilke informasjonskanaler som har vært viktige for de to gruppene, nærmere bestemt hvordan de først fikk vite om muligheten til å bidra overfor flyktninger og asylsøkere.

Figur 1. Rekrutteringsveier til bidrag i forbindelse med flyktnings situasjonen i 2015 og i 2022. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Prosent av bidrag i hver gruppe.

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016 og Kantar 2022.

NOTE: Spørsmålsformuleringer: «Hvordan hadde det seg at du engasjerte deg frivillig for flyktninger? [flere svar mulig]» og «Hvordan fikk du vite om muligheten til å bidra som frivillig til flyktnings situasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet.

Overordnet viser figuren at rekrutteringsmønsteret er ganske likt i 2015 og i 2022. Om lag seks av ti engasjerte seg etter å ha blitt rekruttert av noen («Ble oppfordret av andre»), mens fire av ti selv tok initiativ.

Videre viser figuren at de som selv tok initiativ, fikk informasjon gjennom frivillige organisasjoner oftere i 2022 enn i 2015. Blant dem som ble oppfordret av andre, var frivillige organisasjoner like viktige begge årene. Medieomtale/annonser var viktigere i 2015 enn i 2022, spesielt blant dem som selv tok initiativ. Derimot var sosiale medier viktigere i 2022 enn i 2015, særlig blant dem som ble oppfordret av andre. E-post og internettsider var også viktigere i 2022 enn i 2015, mens telefon/SMS var blitt mindre viktig. Til slutt ser vi at kontakt ansikt til ansikt var like viktig i 2015 og i 2022 blant dem som ble oppfordret av andre, mens denne formen for kontakt var blitt mindre viktig for dem som selv tok initiativ.

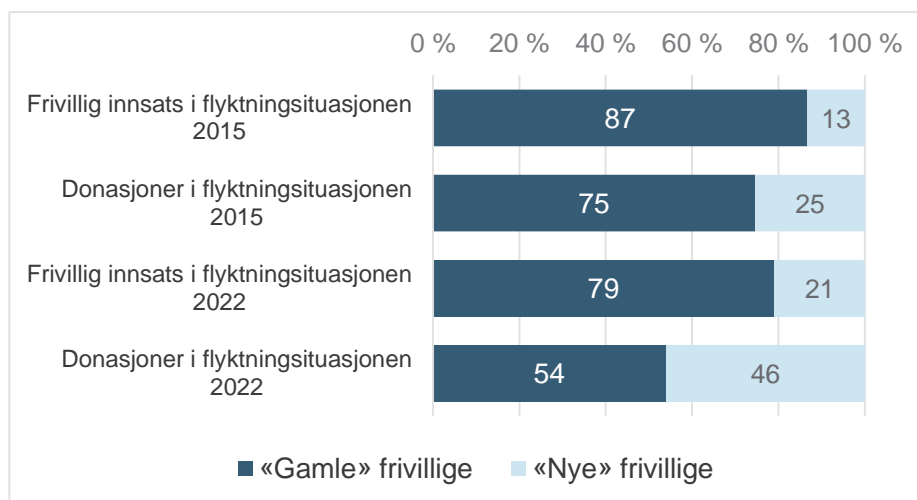
Betydningen av tidligere erfaring som frivillig

I tråd med betydningen av sosiale nettverk viser frivillighetslitteraturen at frivillighet avler frivillighet (Musick & Wilson, 2008; Wollebæk et al., 2015). Dersom du er frivillig på én arena, øker sannsynligheten for at du også deltar på en annen. Sannsynligheten øker blant annet fordi de som allerede er frivillige, gjerne er mer motiverte enn dem som ikke er det. Det å omgå andre frivillige øker dessuten sannsynligheten for at man hører om muligheter for å bidra andre steder, eller at man blir oppfordret til å bidra. Det er derfor nærliggende å anta at mange som bidro overfor flyktninger i 2015 og 2022, hadde erfaring med frivillig innsats på andre områder fra før.

Figur 2 viser to grupper. Den første gruppen er dem som bidro på ulike måter i flyktningsituasjonene i 2015 og i 2022, og som hadde deltatt i organisasjonsfrivillighet året før. Den andre gruppen er dem som bidro på ulike måter, og som ikke hadde deltatt i organisasjonsfrivillighet året før. For enkelhets skyld kaller vi disse gruppene «gamle» og «nye» frivillige. Videre viser figuren andelen som bidro med henholdsvis donasjoner (penger, klær, mat eller utstyr) og frivillig innsats (fysisk, administrativ innsats).

Som nevnt innledningsvis i notatet ble tidligere erfaring med frivillig innsats målt ulikt i de to undersøkelsene. I undersøkelsen fra 2016 målte vi de frivillige bidragene før 2015 allerede i 2014, altså før flyktningsituasjonen. Dermed behøvde vi ikke å be respondentene om å tenke tilbake på sin tidligere innsats. I undersøkelsen fra 2022 hadde vi ikke informasjon om respondentenes tidligere erfaring med frivillig innsats. Vi inkluderte derfor et spørsmål der vi spurte om de hadde vært frivillige i løpet av 2021. Siden vi ber respondentene om å tenke et godt stykke tilbake i tid, er ikke dette et like validt mål på frivillig innsats som det vi hadde da vi fulgte de samme respondentene over tid fra 2014 til 2016. Svarene i 2022-undersøkelsen gir nok likevel en indikasjon på sammenhengen mellom tidligere erfaring som organisasjonsfrivillig og bidrag under flyktningsituasjonen.

Figur 2. Andel av dem som bidro i flyktnings situasjonen i 2015 eller i 2022 som også hadde utført frivillig innsats for organisasjoner i 2014 eller i 2021 («gamle» og «nye» frivillige). Prosent.

Kilde: Norsk medborgerpanel 2014, 2016 og Kantar 2022.

NOTE: «Gamle» frivillige hadde deltatt i frivillig arbeid for frivillige organisasjoner året før flyktnings situasjonen (i henholdsvis 2014 og 2021), «nye» frivillige hadde ikke det. Tallene er vektet.

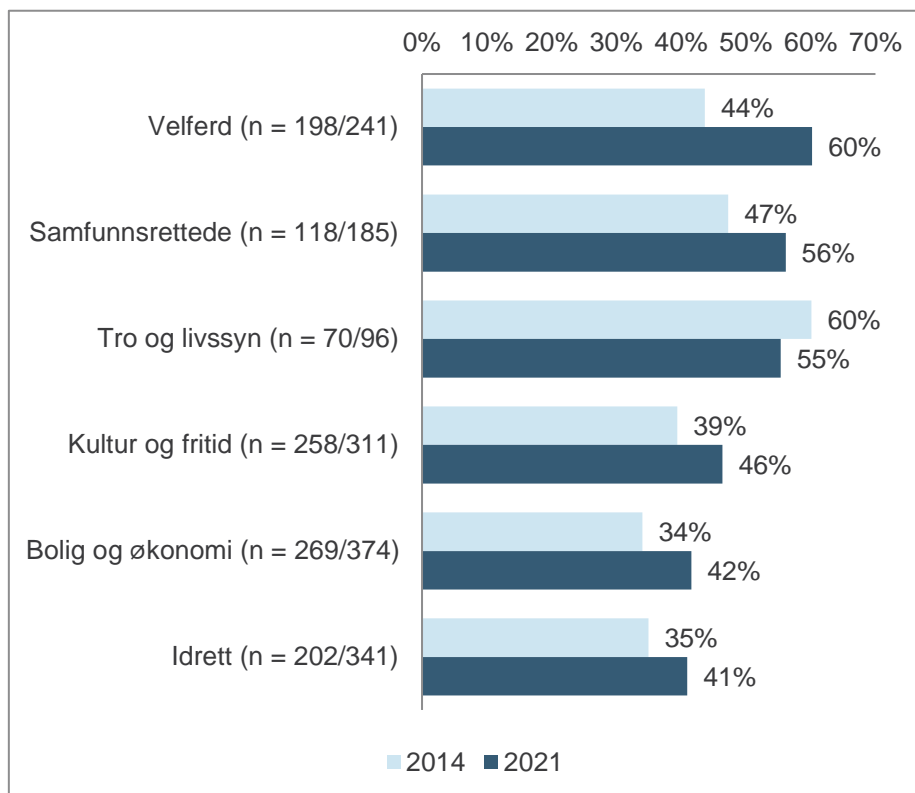
Figuren viser at det blant dem som bidro med frivillig innsats i flyktnings situasjonene, var en klar overvekt av «gamle» frivillige, altså personer som hadde erfaring med frivillig arbeid. I 2015 hadde 87 prosent av dem som bidro, vært organisasjonsfrivillige i 2014, mens 79 prosent av dem som bidro våren 2022, hadde vært organisasjonsfrivillige i 2021. Også blant dem som ga donasjoner i 2015, var det en tydelig overvekt av «gamle» frivillige (75 prosent), men denne andelen var betydelig lavere i 2022 (54 prosent). Dette tyder på at krigen i Ukraina kan ha bidratt til et bredere engasjement, i alle fall når det gjelder donasjoner, også fra dem som vanligvis ikke engasjerer seg i frivillig arbeid.

Nok en gang er det viktig å understreke at undersøkelsen fra 2022 dekker en mye kortere tidsperiode enn undersøkelsen fra 2016, og at omfanget av nyrekruttering reelt sett kan ha vært større i 2022 enn det vi kan fange opp i denne undersøkelsen.

Når vi omtaler «organisasjonsfrivillige», viser vi til en samlekategori av 14 ulike organisasjonstyper. Har det noe å si hva slags type organisasjon de frivillige tidligere har gjort en innsats for? Figur 3 viser andelen som bidro i flyktnings situasjonen i 2015 og i 2022 etter hva slags type organisasjon de svarte at de hadde utført frivillig innsats for i 2014 eller i 2021. Siden enkelte av de 14 organisasjonstypene er små, er de slått sammen til seks grovere kategorier, i

tråd med tidligere studier av frivillig innsats: velferd, samfunnsrettede, tro og livssyn, kultur og fritid, bolig og økonomi og idrett (Arnesen et al., 2016).⁵

Figur 3. Bidrag i flyktningssituasjonen i 2015 og i 2022 etter frivillig arbeid i 2014 og i 2021. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Andel av frivillige i organisasjonskategorier.

Kilde: Norsk medborgerpanel 2014, 2016 og Kantar 2022.

NOTE: Spørsmål om frivillig innsats stilt i 2014 og i 2022. Definisjon: Frivillig for minst 1 av 14 forskjellige organisasjonstyper, som vi har slått sammen til seks kategorier: velferd = utdanning, opplæring og forskning, helse, pleie og redningsarbeid, sosiale tjenester og rusmiddelomsorg; samfunnsrettede = natur, miljø- og dyrevern, rettighets-, støtte- og avholdsarbeid, politiske partier, internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettighetsarbeid; tro og livssyn = religion og livssyn, inkludert Den norske kirke; kultur og fritid = kunst og kultur, korps og kor, hobby, fritid, utendørsaktivitet; bolig og økonomi = borettslag og boligbyggelag, velforeninger, yrkes-, bransje- og fagforeninger; idrett = idrett og sport. Tallene er vektet.

⁵ Idrett inngår som regel i kategorien «kultur og fritid», men siden idretten alene er en såpass stor organisasjonskategori i Norge, har vi valgt å skille den ut som en egen kategori.

Figuren viser at det blant dem som bidro overfor flyktninger i 2015 og i 2022, var en overrepresentasjon av personer som tidligere hadde gjort en frivillig innsats for organisasjoner innenfor kategoriene velferd, samfunnsrettede og tro og livssyn. I 2022 svarte mer enn halvparten av dem som hadde gjort en frivillig innsats for organisasjoner innenfor disse kategoriene i 2021, at de hadde bidratt overfor flyktninger fra Ukraina. Det var relativt sett færre blant frivillige innenfor kategoriene kultur og fritid, bolig og økonomi og idrett som bidro overfor flyktningene. Det går et viktig skille mellom de tre organisasjonstypene som hadde flest frivillige som bidro overfor flyktninger, og de tre organisasjonstypene som hadde færrest. De tre førstnevnte er kjennetegnet av mer utadrettet «andreorientert» virksomhet (for eksempel drive sosiale tjenester eller påvirke politiske prosesser), mens de tre sistnevnte er mer innadvendte og «egenorienterte» med hovedformål om å skape et tilbud til sine medlemmer (for eksempel korps og treningstilbud) (Arnesen et al., 2016, s. 15-16).

Hva kjennetegner «nye» og «gamle» frivillige?

De overordnede tallene som viser at mange av dem som bidro i flyktningssituasjonene, hadde tidligere erfaring som organisasjonsfrivillige, kan skjule store variasjoner mellom enkeltgrupper av befolkningen. I tabell 3 skal vi derfor se på kjennetegn ved «gamle» og «nye» frivillige, altså de som hadde vært frivillig tidligere, og de som ikke hadde vært det. På denne måten kan vi se om flyktningssituasjonen i 2015 og i 2022 førte til en bredere mobilisering blant enkelte grupper enn vanlig.

Tabell 3. Bidrag overfor flyktninger i 2015 og i 2022 etter tidligere erfaring som frivillig i 2014 og i 2021. Bakgrunnskjenetegnet. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Prosent av hver kategori.

	Frivillig		Ikke frivillig	
	2014	2021	2014	2021
Mann (minste n = 146)	38,6	38,9	15,8	24,7
Kvinne (minste n = 158)	36,2	52,6	31,6	31
<i>F-test</i>	0,549	0,001***	0,001***	0,020*
18–35 år (minste n = 57)	38,9	49,9	24,1	22,8
36–45 år (minste n = 44)	38,1	37,2	30,2	28,8
46–55 år (minste n = 51)	33,9	45,3	25,1	28,9
56–65 år (minste n = 75)	37,7	35,5	23,9	27,7
66+ år (minste n = 77)	38,5	52,2	21,1	34,0
<i>F-test</i>	0,936	0,002**	0,901	0,073
Ingen/grunnskole (minste n = 37)	34,4	57,1	14,6	23,8
Vgs (minste n = 86)	32,2	39,6	21,2	25,5
Høyskole/universitet (minste n = 167)	45,6	50,8	36,8	34,1
<i>F-test</i>	0,030*	0,001***	0,010**	0,009**
Oslo og omegn (minste n = 62)	43,9	48,2	30,7	27,1
Østlandet ellers (minste n = 106)	37,1	42,2	23,0	26,0
Sør-/Vestlandet (minste n = 83)	37,3	44,8	19,8	32,4
Trøndelag/Nord-Norge (minste n = 53)	33,9	45,6	27,3	24,8
<i>F-test</i>	0,558	0,635	0,474	0,181
Ap/SV/Rødt (minste n = 444)	43,9	47,5	29,9	33,8
Sp/V/KrF/MDG (minste n = 239)	45,7	49,9	28,3	32,1
H/FrP (minste n = 432)	29,2	41,6	19,8	23,9
Annet / ikke stemt (minste n = 75)	18,1	41,8	14,7	24,7
<i>F-test</i>	0,001***	0,216	0,163	0,012*

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016 og Kantar 2022. Sig.nivå: * $\leq 0,05$ ** $\leq 0,01$ *** $\leq 0,001$

NOTE: Spørsmålsformulering i 2016: «I løpet av det siste året har det kommet mange flyktninger og asylsøkere til Norge. Har du i løpet av de siste 12 månedene bidratt med noe av det følgende i forbindelse med flyktningssituasjonen?» Spørsmålsformulering i 2022: «I løpet av de siste 4 ukene har det kommet mange flyktninger og asylsøkere til Norge. Har du i løpet av de siste ukene bidratt med noe av det følgende i forbindelse med flyktningssituasjonen?». Frivillig / ikke frivillig er basert på spørsmål om man har utført frivillig innsats for minst én organisasjonstype i løpet av de siste tolv månedene (før de økte ankomstene av flyktninger). Tallene er vektet.

Tabellen viser at det er noen forskjeller mellom 2015 og 2022 når det gjelder mobiliseringen av «nye» frivillige. I 2015 var det en særlig mobilisering blant kvinner, høyt utdannede og dem som stemte på partier til venstre eller i sentrum. De samme mønstrene er synlige i 2022, men forskjellene er mindre her. Mobiliseringen i 2022 var relativt sett størst blant godt voksne og eldre. I 2015 var det derimot ikke signifikante forskjeller knyttet til alder blant «nye frivillige».

Blant «gamle» frivillige – de som hadde vært frivillig i 2014 eller i 2021 – er forskjellene jevnt over mindre, men med ett unntak. I 2022 var det langt flere kvinner enn menn blant dem som også hadde vært frivillig i 2021. En mulig forklaring på denne kjønnsforskjellen kan være knyttet til kjennetegn ved flyktningene. Blant de ukrainske flyktningene som ankom Norge våren 2022, var

det en overvekt av kvinner og barn.⁶ Dette førte til en særskilt mobilisering av organisasjoner som retter seg mot disse målgruppene. Et eksempel er Norske Kvinners Sanitetsforening, som blant annet har bidratt med aktiviteter overfor kvinner og barn på asylmottak.⁷ I 2015 var det en overvekt av menn og gutter blant flyktningene som kom til Norge, noe som kan ha medført en bredere og mer generell mobilisering blant sivilsamfunnsorganisasjoner.⁸

I sum viser disse tallene at mobiliseringen av nye grupper frivillige var ulik i 2015 og i 2022. Mens det i 2015 var en særlig sterk mobilisering av nye kvinnelige frivillige, var det i 2022 en sterkere mobilisering av godt voksne og eldre frivillige. Verken i 2015 eller i 2022 ser det ut til at mobiliseringen av nye frivillige har bidratt til økt deltakelse blant grupper som tradisjonelt har vært underrepresentert i frivilligheten, slik som lavt utdannede og unge voksne.

⁶ Ifølge tall fra UDI kom det våren 2022 nesten 20 000 søknader om asyl fra ukrainske statsborgere (pr. 27. juni). Om lag 85 prosent av disse var kvinner eller barn (50 prosent kvinner, 35 prosent barn). Se <https://udi.no/globalassets/statistikk-og-analyse/ukraina/scenarioer-om-antall-flyktninger-fra-ukraina-28.-juni.pdf>

⁷ <https://sanitetskvinnene.no/medlemsnett-grunnleggende/ressursside-lokalforeninger-ukraina>

⁸ Norge mottok 31 145 søknader om asyl i 2015. De fleste av disse kom fra flyktninger fra Syria (10 500) og Afghanistan (7 000). 52 prosent av dem som søkte beskyttelse, var menn, mens 25 prosent var gutter. Se: https://udi.no/globalassets/global/aarsrapporter_i/tall-og-fakta-2015.pdf

Organisering av bidragene

Under flyktnings situasjonen i 2015 oppstod det flere nyopprettede frivillige initiativ, for eksempel Refugees Welcome-nettverket og Dråpen i Havet,⁹ ved siden av de tradisjonelle frivillige organisasjonene. Felles for de nye initiativene var at de ble etablert utenfor rammene av etablerte frivillige organisasjoner, og at sosiale medier var viktig for å mobilisere og organisere arbeidet. I tillegg til disse brede initiativene var det både i 2015 og i 2022 en rekke private initiativ fra enkeltpersoner, gjerne gjennom sosiale medier. Hvilken rolle har disse nye initiativene hatt sammenlignet med tradisjonelle organisasjoner? Har initiativene bidratt til økt mobilisering blant grupper som ellers er underrepresentert i det tradisjonelle organisasjonslivet?

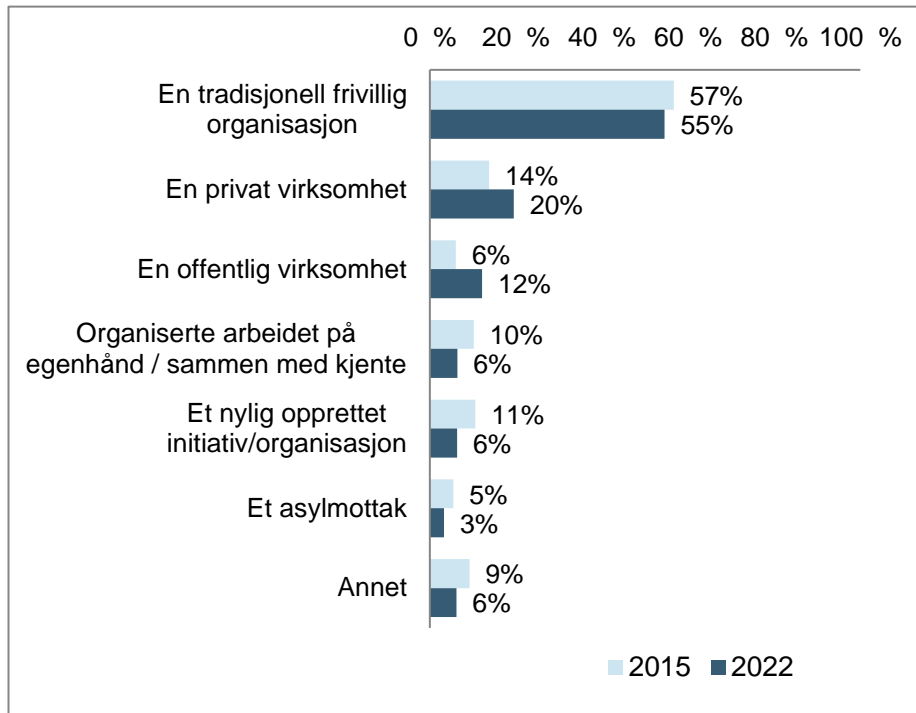
I det følgende ser vi på hvem de frivillige har bidratt i regi av, og hvordan dette varierer etter ulike bakgrunnskjennetegn. Til slutt ser vi på hvilke informasjonskanaler som har vært viktige innenfor de ulike organisasjonsformene.

Hvem organiserte bidragene?

Alle som hadde bidratt overfor flyktninger i 2015 og 2022, ble spurt om hvem bidraget var i regi av. Svarlisten inneholdt alt fra tradisjonelle frivillige organisasjoner til mer uformelle initiativ. Figur 4 viser svarfordelingen på dette spørsmålet i 2015 og i 2022 som andel av dem som bidro.

⁹ Refugees Welcome to Norway ble opprettet av frivillige som bidro ved Politiets utlendingsenhet (PU) på Tøyen i Oslo. Gruppen vokste raskt og hadde i 2016 nær 80 000 følgere på Facebook. Dråpen i Havet startet som en Facebook-gruppe i august 2015, blant annet med formål om å sende frivillige nordmenn til Hellas.

Figur 4. Hvem de frivillige har bidratt i regi av i forbindelse med flyktnings situasjonen i 2015 og i 2022. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Andel av dem som bidro.

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016 og Kantar 2022.

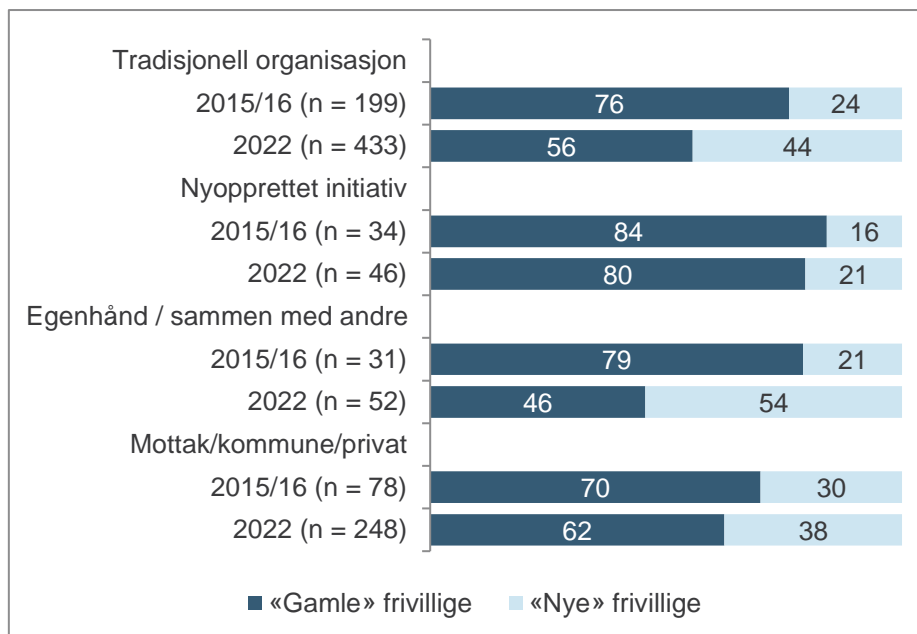
NOTE: Spørsmålsformulering: «I regi av hvem har du utført frivillig innsats i forbindelse med flyktnings situasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet.

Figuren viser tydelig at det er de tradisjonelle frivillige organisasjonene som har tiltrukket seg flest bidrag i flyktnings situasjonen både i 2015 og i 2022. Mer enn halvparten (57 prosent i 2015 og 55 prosent i 2022) av dem som bidro, gjorde dette i regi av en tradisjonell organisasjon. Omregnet til hele befolkningen innebærer dette at om lag en femtedel av oss har bidratt med donasjoner eller frivillig innsats overfor flyktninger i regi av en tradisjonell frivillig organisasjon. Figuren viser videre at omfanget av deltakelse gjennom mer spontane former (enten gjennom et nyopprettet initiativ eller på egen hånd) var større i 2015 (21 prosent av dem som bidro) enn i 2022 (13 prosent av dem som bidro). I 2022 var det derimot en økning i andelen av bidragene som ble kanalisert gjennom private eller offentlige virksomheter.

Et sentralt spørsmål er hvordan bidragene til «nye» frivillige ble organisert; ble nye frivillige først og fremst mobilisert gjennom tradisjonelle frivillige organisasjoner, organiserte de arbeidet sitt selv, eller ble deres engasjement kanalisert gjennom andre kanaler? Figur 5 viser hvem de frivillige bidro i regi av

i 2015 og i 2022, etter om de hadde vært organisasjonsfrivillige tidligere (2014 og 2021), altså om de var «gamle» eller «nye» frivillige. For enkelhets skyld er asylmottak, privat og offentlig virksomhet slått sammen til en felles kategori.

Figur 5. Andel av dem som bidro i flyktnings situasjonen i 2015 og i 2022, og som var «gamle» eller «nye» frivillige, etter hvem de bidro i regi av. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Prosent i hver kategori.

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016 og Kantar 2022.

NOTE: «Gamle» frivillige hadde deltatt i frivillig arbeid for frivillige organisasjoner året før flyktnings situasjonene (i henholdsvis 2014 og 2021), «nye» frivillige hadde ikke det. Spørsmålsformulering: «I regi av hvem har du utført frivillig innsats i forbindelse med flyktnings situasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet.

Figuren viser at et flertall innenfor nesten alle organiseringsformer var «gamle» frivillige, noe som vil si at de hadde vært engasjert i frivillig arbeid i 2014 eller i 2022. Videre viser figuren to tydelige forskjeller mellom 2015 og 2022. I 2022 var andelen «nye» frivillige høyere blant dem som bidro i regi av en tradisjonell organisasjon, eller som organiserte bidragene på egen hånd / sammen med andre. I sistnevnte kategori var det faktisk en liten overvekt av nye frivillige. Antallet respondenter i denne kategorien er imidlertid veldig liten, så forskjellene er ikke statistisk signifikante. Nye frivillige initiativ, slik som Refugees Welcome, fikk svært mye oppmerksomhet i håndteringen av ankomster av flyktninger i 2015 (Sætrang, 2016). Det har derfor vært relevant å undersøke om slike initiativ bidro særskilt til å tiltrekke seg nye frivillige. Tallene fra både 2015 og 2022 viser imidlertid at denne typen initiativ domineres av «gamle» frivillige (om lag åtte av ti). En mulig tolkning er at det kreves en

viss kunnskap om frivillig organisering for å starte opp eller delta i nye initiativ, og at denne typen kunnskap etableres gjennom tradisjonell frivillig innsats.

Det er naturlig å anta at de ulike formene for organisering er assosiert med ulike typer bidrag, noe som bekreftes i materialet. For eksempel kan det å samle inn penger forutsette en etablert infrastruktur for donasjoner. Tabell 4 viser hvilke type bidrag frivillige ga, avhengig av hvilken organiseringsform de bidro i regi av i 2015 og i 2022. Andelen som ga penger, var høyest blant dem som bidro i regi av en tradisjonell frivillig organisasjon.

Tabell 4. Type bidrag i 2015 og i 2022, etter hvem som har organisert aktiviteten. Prosent i hver kategori.

	Gitt penger	Gitt klær, utstyr eller mat	Frivillig innsats
Tradisjonell frivillig organisasjon			
2015 (n = 199)	78	47	14
2022 (n = 433)	68	44	24
Nyopprettet initiativ/organisasjon			
2015 (n = 34)	67	70	34
2022 (n = 46)	51	48	45
Organisert selv / sammen med kjente			
2015 (n = 31)	48	67	32
2022 (n = 52)	49	57	27
Asylmottak, offentlig/privat virksomhet			
2015 (n = 78)	55	66	50
2022 (n = 248)	56	58	47

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016 og Kantar 2022.

NOTE: Spørsmålsformuleringer: «Hva slags innsats dreide dette seg om? [flere svar mulig]» og «I regi av hvem har du utført frivillig innsats i forbindelse med flyktningssituasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet.

Tabellen viser at bildet ser annerledes ut når det gjelder donasjoner i form av klær, utstyr og mat. Både i 2015 og i 2022 var andelen som donerte dette, lavest blant dem som bidro i regi av en tradisjonell organisasjon. Samtidig viser tabellen at det jevnt over var færre som bidro med denne type donasjoner i 2022 enn i 2015. Når det gjelder frivillig innsats, var andelen både i 2015 og i 2022 høyest blant dem som bidro i regi av et asylmottak eller en offentlig eller privat virksomhet, mens andelen var lavest blant dem som bidro i regi av en frivillig organisasjon.¹⁰ Sammenlignet med 2015 var det imidlertid en økning i andelen

¹⁰ Her er det imidlertid viktig å presisere at antallet personer som har bidratt i regi av en tradisjonell frivillig organisasjon, er høyere enn antallet som har bidratt på andre måter, slik at det totale omfanget av bidrag er større i tradisjonelle organisasjoner enn i andre organiseringsformer, spesielt sammenlignet med nyopprettede initiativ og selvorganiserte grupper.

som bidro med frivillig innsats, både i regi av en frivillig organisasjon og i regi av et nyopprettet initiativ. Samlet sett var det altså færre i 2022 enn i 2015 som bidro med donasjoner av klær, utstyr og mat, men flere som bidro med frivillig innsats.

Ulike organiseringsformer kan tiltrekke seg ulike grupper i befolkningen, og tabell 5 viser andelen av befolkningen som helhet som bidro gjennom ulike former for organisering.

Tabell 5. Hvem de frivillige har bidratt i regi av overfor flyktninger i 2015 og i 2022. Bakgrunnskjenne­tegn. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Prosent av befolkningen i hver kategori.

	Tradisjonell frivillig organisa­ sjon		Nylig opprettet initiativ/organisa­ sjon		Organiserte på egen hånd / sammen med kjente		Mottak, kommunal/privat virksomhet	
	2015	2022	2015	2022	2015	2022	2015	2022
Mann (n = 618/1025)	19,5	18,4	2,7	1,3	3,7	2,4	7,2	10,9
Kvinne (n = 572/1023)	19,2	23,2	4,6	3,5	3,3	2,5	9,0	14,0
<i>F-test</i>	0,890	0,003**	0,079	0,001***	0,723	0,773	0,260	0,020*
18–35 år (n = 221/435)	20,6	16,3	3,6	5,0	5,1	2,7	5,6	16,3
36–45 år (n = 187/449)	19,2	17,0	8,2	2,6	4,0	3,8	11,7	12,6
46–55 år (n = 238/400)	18,1	22,6	3,9	1,7	3,7	3,0	8,7	11,7
56–65 år (n = 262/326)	17,3	17,0	2,8	1,0	2,7	1,7	6,9	7,7
66+ år (n = 282/438)	20,8	30,5	0,9	0,7	1,0	1,2	10,3	11,4
<i>F-test</i>	0,823	0,000***	0,007**	0,000***	0,118	0,119	0,111	0,016*
Høyeste utdanning:								
Grunnskole (n = 118/162)	9,4	17,2	0,7	4,9	6,7	2,2	9,1	16,6
Vgs/fagskole (n = 348/1163)	18,3	17,7	2,8	1,8	2,2	2,6	5,9	12,0
Høyskole/universitet (n = 684/723)	27,4	26,8	6,8	2,9	4,2	2,3	10,7	12,1
<i>F-test</i>	0,000***	0,000***	0,000***	0,083	0,009**	0,823	0,025*	0,542
Bosted:								
Oslo og omegn (n = 349/521)	23,5	20,7	5,4	3,7	5,4	2,8	9,5	12,0
Østlandet ellers (n = 285/527)	16,0	19,4	3,6	0,9	3,0	2,7	7,0	12,7
Sør-/Vestlandet (n = 364/640)	18,3	21,6	2,2	3,2	3,4	1,6	9,0	13,8
Trøndelag/Nord-Norge (n = 192 / 360)	19,4	21,4	3,3	1,5	1,3	3,2	5,9	10,4
<i>F-test</i>	0,114	0,755	0,149	0,020*	0,089	0,261	0,383	0,269
Hvis stortingsvalg i morgen:								
Ap/SV/Rødt (n = 444 / 655)	23,0	25,8	5,7	2,9	3,1	2,3	8,3	12,4
Sp/V/KrF/MDG (n = 239 / 273)	22,3	21,5	4,1	5,1	6,1	2,6	12,0	14,7
H/FrP (n = 432 / 608)	16,1	17,3	1,5	1,5	2,2	2,2	7,3	10,9
Annet / ikke stemt (n = 75 / 512)	8,5	17,9	2,0	1,4	4,7	2,8	0,7	12,8
<i>F-test</i>	0,003**	0,001***	0,008**	0,008**	0,059	0,825	0,010**	0,486

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016 og Kantar 2022. Sig.nivå: *≤0,05 **≤0,01 ***≤0,001

NOTE: Spørsmålsformulering: «I regi av hvem har du utført frivillig innsats i forbindelse med flyktningssituasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet.

Tabellen viser at det er noen variasjoner mellom organisasjonstyper, og at det har skjedd endringer mellom 2015 og 2022. Når det gjelder både kjønn og alder, var det større variasjoner i 2022 enn i 2015. Mens det ikke var noen signifikante kjønnsforskjeller i 2015, var det i 2022 flere kvinner enn menn som bidro i regi av en tradisjonell frivillig organisasjon, et nytt initiativ, et asylmottak eller en kommunal eller privat virksomhet. I 2015 var det bare signifikante aldersforskjeller når det gjaldt deltakelse i regi av et nytt initiativ (flere unge enn eldre bidro på denne måten), mens det i 2022 også var signifikante aldersforskjeller i tradisjonelle frivillige organisasjoner (flesteplert eldre bidro) og i regi av mottak eller en offentlig/privat virksomhet (flesteplert unge, færrest i aldersgruppen 56–65 år).

Utdanningsnivå er tradisjonelt en viktig indikator på frivillig deltakelse – jo høyere utdanning, jo mer sannsynlig er det at man deltar. I 2015 var dette mønsteret svært tydelig blant dem som bidro i regi av en tradisjonell organisasjon eller et nyopprettet initiativ. I 2022 slår utdanningsnivå fortsatt ut for bidrag i regi av en tradisjonell organisasjon, men utdanningsforskjellene er mindre enn i 2015. Blant dem som bidro på andre måter, var det ingen signifikante utdanningsforskjeller i 2022.

De geografiske forskjellene er ikke veldig store og jevnt over noe mindre i 2022 enn i 2015. Det er likevel en noe hyppigere forekomst av bidrag i regi av nye initiativ i Oslo og omegn og på Sør- og Vestlandet enn i andre deler av landet.

Når det gjelder politisk preferanse, viser tabellen noen variasjoner på tvers av organiseringsform. Blant dem som bidro i regi av en tradisjonell organisasjon eller et nytt initiativ, var det i 2015 en like høy andel av dem som stemte på partier til venstre, og dem som stemte på sentrumspartier, mens det var en lavere andel av dem som stemte på partier til høyre. I 2022 var det en noe tydeligere venstresideprofil blant dem som bidro i regi av en tradisjonell organisasjon, mens det var en noe tydeligere sentrumsprofil blant dem som bidro i regi av et nytt initiativ. Når det gjelder egenorganisering og bidrag i regi av et asylmottak eller en offentlig eller privat virksomhet, var det i 2015 en overrepresentasjon av personer som stemte på partier i sentrum. I 2022 var de politiske forskjellene mindre blant dem som bidro gjennom disse organiseringsformene.

Informasjonskanaler

Sosiale medier har i økende grad blitt viktig for å rekruttere frivillige. Studier av flyktnings situasjonen i 2015 viste at det ble opprettet mange hjelpegrupper på Facebook (Eimhjellen, 2018), og det er liten grunn til å tro at sosiale medier har blitt mindre viktig i 2022. Her undersøker vi betydningen av sosiale medier ved å se på hvilke informasjonskilder som ble brukt av dem som bidro overfor

flyktninger. Hvor viktig var sosiale medier som informasjonskilde vis-a-vis andre kilder, slik som tradisjonelle medier og frivillige organisasjoner? Tabell 6 viser hvilke informasjonskilder som ble benyttet av dem som bidro i regi av de ulike organiseringsformene i 2015 og i 2022. Det var mulig å krysse av for flere informasjonskilder.

Tabell 6. Hvordan frivillige i 2015 og i 2022 fikk vite om muligheten til å bidra i flyktningsituasjonen, etter hvem de bidro i regi av. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Prosent.

Fått informasjon gjennom:	Bidrag i regi av:			
	Tradisjonell frivillig organisasjon	Nyopprettet initiativ/organisasjon	Organisert selv / sammen med kjente	Asylmottak eller offentlig/privat virksomhet
Sosiale medier				
2015	19	67	16	28
2022	24	66	35	42
Frivillig organisasjon				
2015	35	17	23	21
2022	38	24	15	17
Medieomtale/annonse				
2015	45	37	24	38
2022	31	16	12	11
Ansikt til ansikt				
2015	15	28	40	31
2022	12	10	38	23
E-post/internett				
2015	10	11	16	13
2022	13	30	6	16
Telefon/SMS				
2015	13	8	41	14
2022	6	8	17	12
n (2016/2022)	275/433	50/46	50/52	24/248

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016 og Kantar 2022.

NOTE: Spørsmålsformuleringer: «Hvordan fikk du vite om muligheten til å bidra som frivillig til flyktningsituasjonen? [flere svar mulig]» og «I regi av hvem har du utført frivillig innsats i forbindelse med flyktningsituasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet.

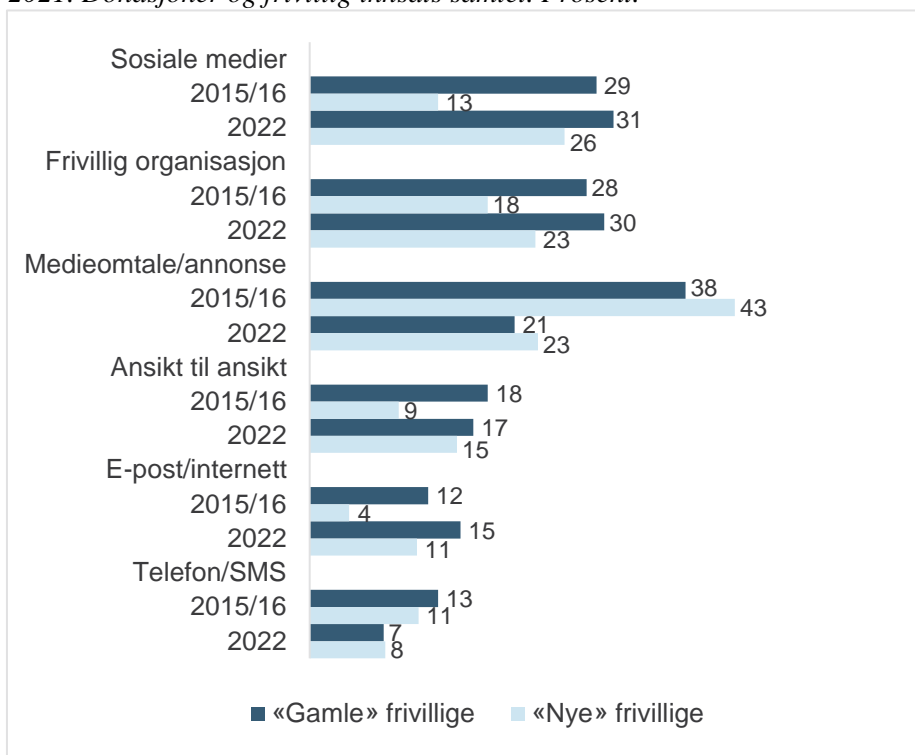
Tabellen viser at sosiale medier var en like viktig informasjonskilde for de nyopprettede initiativene i 2022 som i 2015. To av tre av dem som bidro på denne måten, fikk vite om muligheten til å bidra gjennom sosiale medier. Tabellen viser dessuten at sosiale medier har blitt viktigere i 2022 enn i 2015 for de andre bidragsformene, enten bidraget var i regi av en tradisjonell frivillig organisasjon, egenorganisert eller i regi av et asylmottak eller en offentlig eller privat virksomhet. I tillegg til sosiale medier ble e-post og internett mer generelt en viktigere informasjonskilde for dem som bidro i regi av et nytt initiativ. Andre

former for medieomtale/annonsering og telefon/SMS var derimot jevnt over mindre viktig i 2022 enn i 2015.

Informasjon gjennom frivillige organisasjoner er naturlig nok viktigere blant dem som bidro i regi av en frivillig organisasjon enn blant dem som bidro på andre måter, og betydningen av denne typen informasjon var omtrent lik i 2022 som i 2015. Til slutt viser tabellen at informasjon ansikt til ansikt relativt sett var viktigst for dem som bidro gjennom egenorganisering. Samtidig var denne formen for informasjon mindre viktig i 2022 enn i 2015 blant dem som bidro i regi av et nytt initiativ eller et asylmottak eller en offentlig eller privat virksomhet.

I forlengelsen av dette kan man spørre seg om sosiale medier har vært særlig viktig i rekrutteringen av andre grupper enn dem som vanligvis mobiliseres via det etablerte organisasjonssamfunnet. Tidligere studier har vist at en av de vanligste årsakene til at man ikke er frivillig, er at man ikke har blitt spurt eller ikke vet hvor man skal starte (se blant annet Wollebæk et al., 2015). Det kan være nærliggende å anta at plattformer som Facebook – som omtrent alle nordmenn benytter til daglig – vil gjøre informasjon om hvor man kan delta, mer tilgjengelig og dermed senke terskelen for deltakelse for folk som ellers ikke ville deltatt. Figur 6 viser hvilke informasjonskilder som var viktige for henholdsvis «gamle» og «nye» frivillige, basert på om respondentene hadde deltatt i frivillig arbeid i henholdsvis 2014 og 2021.

Figur 6. Hvordan frivillige fikk vite om muligheten til å bidra overfor flyktninger i 2015 og 2022, etter erfaring som organisasjonsfrivillig i 2014 og 2021. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Prosent.

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016 og Kantar 2022.

NOTE: «Gamle» frivillige hadde deltatt i frivillig arbeid for frivillige organisasjoner året før flyktnings situasjonen (i henholdsvis 2014 og 2021), «nye» frivillige hadde ikke det. Spørsmålsformulering: «Hvordan fikk du vite om muligheten til å bidra som frivillig til flyktnings situasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet.

Figuren viser noen tydelige forskjeller mellom 2015 og 2022. I 2015 var annonsering eller omtale i aviser, nettaviser, TV eller radio den klart viktigste informasjonskilden for både gamle og nye frivillige. Deretter fulgte sosiale medier og frivillige organisasjoner (spesielt for gamle frivillige) og personlige møter ansikt til ansikt. I 2022 var bildet annerledes, blant annet ved at forskjellene mellom gamle og nye frivillige når det gjelder informasjonskilder, jevnt over var mindre. For begge gruppene var sosiale medier og frivillige organisasjoner de viktigste informasjonskildene, mens betydningen av medieomtale/annonser var langt mindre viktig enn i 2015. Informasjon ansikt til ansikt var nest viktigst for begge gruppene, deretter fulgte e-post/internett og telefon/SMS.

Oppsummering og konklusjon

I dette notatet har vi studert nordmenns bidrag i forbindelse med økte ankomster av flyktninger etter krigsutbruddet i Ukraina i februar 2022, og sammenlignet bidragene med frivillige bidrag under den såkalte «flyktningkrisen» i 2015. Nærmere bestemt har vi sett på hvem som bidro, hva de bidro med, og hvordan bidragene ble organisert.

For det første har vi sett at om lag en tredjedel av den voksne befolkningen svarte at de hadde bidratt både i 2015 og i 2022. Gitt at tallene er representative for den norske voksne befolkningen, betyr dette at godt over én million nordmenn bidro på et eller annet vis for å hjelpe flyktninger i begge situasjonene. Siden undersøkelsen i 2022 ble gjennomført mye kortere tid etter at ankomstene av flyktninger økte, enn undersøkelsen i 2016, er det nærliggende å anta at omfanget av bidragene i 2022 samlet sett har vært mer omfattende.

For det andre har vi sett at flertallet av bidragene, både i 2015 og 2022, kom i stand etter oppfordring fra andre. Vi har dessuten sett at svært mange av dem som bidro, hadde erfaring med organisasjonsfrivillighet fra tidligere. I begge situasjonene var andelen «gamle» frivillige særlig høy blant dem som bidro med frivillig innsats, mens det var flere «nye» frivillige blant dem som bidro med donasjoner, særlig i 2022.

For det tredje har vi sett at nye frivillige initiativ, som fikk stor oppmerksomhet under «flyktningkrisen» i 2015, og som hadde en sterk forankring i sosiale medier, spilte en mindre viktig rolle for organiseringen av frivillige initiativ i 2022. Likevel var betydningen av sosiale medier som en informasjonskilde for de frivillige totalt sett viktigere i 2022 enn i 2015. Det tyder på at de etablerte frivillige organisasjonene i større grad har tatt i bruk sosiale medier som en mobiliseringsplattform.

Både i 2015 og i 2022 var det en betydelig mobilisering av et stort antall borgere i situasjoner hvor det offentlige apparatet var overbelastet. Når dette skrives i november 2022, er krigen i Ukraina på langt nær over, og antallet søknader om opphold i Norge har rundet 30 000 i løpet av året. Dermed jobbes det fortsatt for å mobilisere frivillige som kan bidra. Massemedier og sosiale medier har spilt viktige roller som informasjonskanaler både i 2015 og i 2022, men den frivillige infrastrukturen – det vil si nettverket av eksisterende frivillige

organisasjoner og lokale sosiale nettverk – har likevel vært avgjørende for å mobilisere og organisere bidragene. Personlig kontakt og lokale sosiale nettverk har også spilt en betydelig rolle i rekrutteringen. Så selv om sosiale medier og digitale nettverk har blitt en viktig kanal for informasjon og hurtig mobilisering, spiller den mer «tradisjonelle» infrastrukturen og det lokale organisasjonssamfunnet fremdeles en sentral rolle for sivilsamfunnets mobiliserings- evne når ekstraordinære situasjoner oppstår. Slik sett utgjør sivilsamfunnsorganisasjoner og nettverk en viktig *sosial beredskapsinfrastruktur* som evner å mobilisere brede lag av befolkningen når situasjonen krever det.

Litteratur

- Arnesen, D., Sivesind, K. H. & Gulbrandsen, T. (2016). *Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet fra 1980 til 2013*. Rapport 2016:5. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Eimhjellen, I. (2018). Flyktningengasjement i sosiale medier. Et mediepraksisperspektiv på flyktningssituasjonen i 2015. I E. Bernard & I. Eimhjellen (Red.), *Fra kollektiv til konnektiv handling? Nye former for samfunnsengasjement og kollektiv handling i Norge* (s. 189-210). Cappelen Damm Akademisk.
- Eimhjellen, I. & Fladmoe, A. (2020). *Frivillighet, klasse og sosial ulikhet: Norsk frivillighet i et klasseperspektiv*. Rapport 2020:1. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Fladmoe, A. (2018). Tradisjonelle organisasjoner og nye frivillige initiativ i flyktningssituasjonen høsten 2015. Mobilisering eller forsterkning av eksisterende skiller? I B. Enjolras & I. Eimhjellen (Red.), *Fra kollektiv til konnektiv handling? Nye former for samfunnsengasjement og kollektiv handling i Norge* (s. 127). Cappelen Damm Akademisk.
- Fladmoe, A., Sivesind, K. H. & Arnesen, D. (2018). *Oppdaterte tall om frivillig innsats i Norge, 1998-2017*. Rapport 2018:2. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Fladmoe, A., Sætrang, S., Eimhjellen, I., Steen-Johnsen, K. & Enjolras, B. (2016). *Nordmenns bidrag i flyktningssituasjonen 2015/2016*. Rapport 2016:6. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Musick, M. A. & Wilson, J. (2008). *Volunteers: A social profile*. Indiana University Press.
- Sætrang, S. (2016). «Ikke bare en Facebook-gruppe». *En case-studie av Refugees Welcomenettverket i Norge*. Rapport 2016:9. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Wollebæk, D., Sætrang, S. & Fladmoe, A. (2015). *Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst*. Rapport 2015:1. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Notat 2022

<i>Forfatter/Author</i> Audun Fladmoe & Bernard Enjolras
<i>Tittel/Title</i> Frivillighetens mobilisering i møte med økte ankomster av flyktninger i 2015 og 2022
<i>Sammendrag</i> Dette notatet undersøker befolkningens bidrag overfor flyktninger fra Ukraina våren 2022 og sammenligner tallene med en tilsvarende undersøkelse gjennomført i kjølvannet av den såkalte «flyktningekrisen» høsten 2015. Spørsmålene som stilles, er: Hvem bidro, og hvordan ble folk rekruttert? Hva bidro de med, og i regi av hvem? Førte flyktningssituasjonene til en bredere frivillig mobilisering enn vanlig? Resultatene viser at om lag én av tre nordmenn bidro, både i 2015 og i 2022. Det var vanligst å bidra med donasjoner, spesielt i form av penger, mens i underkant av 10 prosent bidro med frivillig innsats. Siden undersøkelsen fra 2022 fanger opp en betydelig kortere tidsperiode, er det nærliggende å anta at andelen som bidro i 2022, reelt sett er større. Blant dem som bidro i 2015 og i 2022, var det en overvekt av «gamle» frivillige, det vil si personer som hadde erfaring med ordinær frivillig innsats året før de økte ankomstene av flyktninger. I 2022 bidro en høyere andel kvinner og godt voksne og eldre enn i 2015. Både i 2015 og i 2022 kom bidragene oftest fra personer som stemmer på partier i sentrum og til venstre, men disse forskjellene var mindre i 2022 enn i 2015. Mer enn halvparten bidro i regi av en tradisjonell frivillig organisasjon, og disse organisasjonene var dermed den klart viktigste kanalen for bidragene. I 2015 ble mange bidrag også kanalisert gjennom mer uformelle kanaler, slik som nye frivillige initiativ og egenorganisering. Våren 2022 var dette mindre vanlig, men det var flere som bidro i regi av private eller offentlige virksomheter. Samlet sett viser studien at sivilsamfunnet både i 2015 og i 2022 spilte en betydelig rolle med hensyn til å hjelpe flyktninger som kom til Norge. Sivilsamfunnsorganisasjoner og nettverk fremstår som en viktig <i>sosial beredskapsinfrastruktur</i> som evner å mobilisere brede lag av befolkningen når situasjonen krever det.
<i>Emneord</i> Donasjoner, frivillig innsats, frivillige organisasjoner, sosiale medier, flyktninger
<i>Summary</i> This research note examines the voluntary contributions given by the Norwegian population towards refugees from Ukraine in the spring of 2022, and compares it with a similar survey carried out in the wake of the so-called "refugee crisis" in the autumn of 2015. The questions asked are: Who contributed, and how were people recruited? What did people contribute with, and under whose direction? Did the refugee situations lead to a wider voluntary mobilization than usual? The results show that around one in three Norwegians contributed, both in 2015 and in 2022. It was most common to contribute with donations, especially in the form of money, while less than 10 per cent contributed with voluntary work. Since the survey from 2022 captures a significantly shorter time span, it is reasonable to assume that the proportion that contributed was larger throughout 2022. In both years, among those who contributed, there was a majority of "old" volunteers, i.e., people who had experience with ordinary voluntary work in the year before the increase in refugee arrivals. Compared to 2015, there was a higher proportion of women and older adults contributing in 2022. In both 2015 and 2022, the contributions most often came from people who voted for parties in the center and on the left, but these differences were smaller in 2022 than in 2015. More than half contributed through a traditional voluntary organization, and these organizations were by far the most important channel for the contributions. In 2015, many contributions were also channeled through more informal channels, such as new voluntary initiatives and efforts of self-organization. In the spring of 2022, this was less common, while instead there were more people who contributed through private or public actors. Overall, the study shows that civil society both in 2015 and 2022 played a significant role in helping refugees who came to Norway. Civil society organizations and networks appear as an important <i>social preparedness infrastructure</i> , capable of mobilizing broad sections of the population when the situation calls for it.
<i>Index terms</i> Donations, volunteering, voluntary organizations, social media, refugees